

שי דורון / מנכ"ל

כולי תקווה שבעוד כמה שנים, תהיה לשנת 2008 מקום מיוחד בהיסטוריה של גן החיות התנ"כי. זו לא הייתה שנה של שיאים מיוחדים במספרים, פיל לא נולד (ג'רפה דווקא כן...) ואפילו חגיגות ה-15 הן לא סיבה מספקת להכניס את השנה הזו להיסטוריה. התקווה ששנת 2008 תמצא את מקומה המיוחד בראי ההיסטוריה באה ממקומות אחרים. בשנה זו התכנסה הועדה הזואולוגית הבינלאומית של גן החיות (פעם שלישי בהיסטוריה של גן החיות התנ"כי במיקומו הנוכחי), והמליצה על כיווני ההתפתחות העתידיים של גן החיות, בדגש על ההרחבה המתוכננת של שטח הגן לכיוון מערב. בעוד שנים ספורות, יהיו דגים בהרי ירושלים (אל דאגה, הים יישאר במקומו...) באקווריום העתיד להיבנות בגן ואז יזכרו הותיקים את תחילת התהליך שהחל ב-2008. בנוסף, אני תקווה שבעוד שנים כשנביט לאחור, נזכור את שנת 2008 כשנת מפנה בכל הקשור בעתיד הצפרדעים. לילדינו ונכדינו תהיה עדיין צפרדע לנשק - ולמצוא את הנסיך או הנסיכה, והנבואות השחורות על עתיד הדו-חיים תתבררנה כמופרכות. בשנה זו החל המסע המופלא להצלת הדו-חיים: הצפרדעים, הקרפדות, הטריטונים והסלמנדרות המייצגים כ-6,000 מינים שונים של דו-חיים בעולם כולו. שנת 2008 - "שנת הצפרדע", כפי שהוכרזה על ידי שומרי הטבע בעולם, הייתה השנה שבה החלו גני החיות בעולם כולו, וגם אנחנו, לנסות ולגייס את בני האדם לטובת הצלת הדו-חיים ובסופו של דבר לטובת בני האדם עצמם על ידי חינוך, הסברה, מידע, גרעיני רבייה, מחקר ותיעוד. כל אלו פעולות שהחלו השנה בגני החיות ובגן החיות התנ"כי ומטרתם אחת - להציל את הצפרדע... שנת 2008 ראוי שתיזכר בעוד שנים כשנה שבה הפך גן החיות התנ"כי כתובת לפעילות של שומרי טבע בארץ להצלת בעלי החיים שלא זוכים תמיד ליחסי ציבור: הזיקית, צב המדבר, נאוית ים המלח ועוד אחרים קטנים וגדולים. אבל על מנת שכל זה יקרה, השנה שחלפה, והשנים שעוד יבואו מחייבות את צוות גן החיות להיות במיטבו. לתת שירות טוב למבקרים, לדאוג שכל ביקור יהיה חוויתי, מרגש ומלמד, לדאוג לרווחת בעלי החיים, לחדש ולגרום למבקרים רבים וחדשים להגיע לביקור כל פעם מחדש. ללא המבקרים וקהל המינויים, כל מה שעושה גן החיות, לא יוכל להתגשם. לכן גם השנה וגם בשנים הבאות ימשיך צוות גן החיות, בהנחיית מועצת המנהלים לעשות ככל שביכולתו להמשיך ולהעמיד את גן החיות כגורם מוביל ומחדש. אני מבקש להודות לכל המסייעים בעבודת הגן: לתורמים - חברי אגודת הידידים בארץ ובעולם. לחברי מועצת המנהלים - לקרן ירושלים, לעיריית ירושלים, משרד התיירות והרשות לפיתוח ירושלים, על העזרה בשנה האחרונה ועל זאת שעוד תבוא.

יורם בליזובסקי /

יור מועצת המנהלים

פרופיל

דו"ח סיכום לשנת 2008

שנתי

זו שנה שלישיית ברציפות שגן החיות התנ"כי מדורג כאתר התיירות מס' 1 בישראל מבחינת מספרי המבקרים. זו הבעת אמון גדולה של כלל הציבור הירושלמי ושל המבקרים בעיר, לרמה הגבוהה ולשירות האיכותי שאנו מנסים לספק בחוויית הביקור בגן החיות. מועצת המנהלים של גן החיות והצוות המקצועי, מעבר לעבודה השוטפת, שוקד תמיד על פיתוח תוכניות חדשות ותצוגות חדשות, כדי להמשיך ולהבטיח את האטרקטיביות של גן החיות ואת הביקורים החוזרים. בסוף השנה התכנסו בירושלים גם מיטב המומחים - חברי הועדה הזואולוגית הבינלאומית, להבטיח את תנופת ההתפתחות גם עם ההרחבה העתידית של הגן.

מספר המנויים שמונה השנה כ-40,000 איש (!) וממשיך לגדול בצורה משמעותית, נותן זווית אחרת להצלחת גן החיות. זו קבוצה גדולה של אנשים, שמעבר לחוויית הביקור, יכולים להיות כוח משמעותי בהעלאת המודעות לנושאי שמירת טבע ולהעמדתם בסדר עדיפות גבוה. בשנת 2008 התחלנו לעבוד ולהקים תצוגה חדשה - "סיפורה של טיפה". הפתיחה תהיה במהלך 2009. מדובר בשלב חדש בחייו של גן החיות - עיסוק בתחום הדגים ובתי הגידול המימיים - דבר שבדאי יהפוך למוקד עניין חדש למבקרים הרבים.

בסוף השנה, כשהתכנסה הועדה הזואולוגית הבינלאומית של גן החיות לדון בהרחבת הגן לכיוון מערב ובעתידו, המלצתה המרכזית היתה שנושא המים, בתי גידול מימיים, דגים, דו-חיים יהיו נדבך חשוב ומרכזי בבינוי ההרחבה. יחד עם כל הפיתוח, שמירת האטרקטיביות לקהל, ושמירת היציבות הכלכלית - אנו גאים על התחומים שבהם פעיל גן החיות: תוכניות שמירת הטבע בארץ ובעולם, תוכניות החינוך המיוחד והפעילות בבתי הספר בירושלים ובעיירות הפיתוח באמצעות "הגלגל-נח". הצלחת גן החיות, מאפשרת לנו להמשיך ולקיימן.

אני מבקש להודות לחברי מועצת המנהלים של גן החיות אשר עושים עבודתם בהתנדבות ובמסירות, על הסיוע והעזרה בהובלת הגן, גיוס משאבים, נתינת גיבוי ציבורי, ייעול וחידוש והכול מתוך מטרה לפתח את מעמדו הייחודי של גן החיות התנ"כי בעיר, בארץ ובעולם!

אני רואה זכות גדולה להביע את הערכתי ותודתי לצוות הקטן והמסור של גן החיות - שעושה עבודתו, באמת, בימים ובלילות, לאורך השנה כולה!

השנה יומן אירועים

לתצוגת האריות בגן החיות. גם ב"עולם התחתון" יש השנה פעילות מוגברת. צאצאים חדשים לסוריקטות, לנובחניות ובעיקר ריבוי גדול בתצוגת החולד העירום.

תכנית ההרחבה של גן החיות עוברת את אישור הועדה המקומית והועדה המחוזית לתכנון ובניה. עוד ציון דרך בדרך הארוכה להגשמת תכנית ההרחבה ולבנייה של אקווריוםים - דגים בהרי ירושלים...

גן החיות לילדים עובר מתיחת פנים ובמרכזו חצר משק גדולה, בה העצים והכבשים מסתובבות חופשי יחד עם הארנבונים. השדרוג זוכה להצלחה גדולה. החוויה המיוחדת לבאים בשערי גן החיות לילדים תורמת לקרבה בין בני האדם לבעלי החיים, ומגבירה את רחשי האהבה וכבוד לבעלי החיים.

הדרך המובילה למרכז השרות הווטרינרי של עיריית ירושלים נקראת ע"ש דר' גבי אשכר ז"ל, הווטרינר וסמנכ"ל של גן החיות

תחרות הצילום לכבוד אירועי ה-15 של הגן. צילום: אמיר דקל

שנהרג לפני כארבע שנים בתאונת דרכים. כל הסימנים מראים ש"אביגיל" הפילה בהריון והאב הוא "טדי" הפיל. מועד ההמלטה המוערך - סוף 2009... חגיגות יום ההולדת ה-15 לגן החיות התנ"כי במשכנו החדש: קונצרט חגיגי של תזמורת סימפונט רעננה, ותחרות צילומים ארצית הם רק חלק מהאירועים.

387,000 ₪ הוא הסכום שגייסה השנה אגודת הידידים של גן החיות התנ"כי באירוע השנתי של חברי האגודה. תצוגת צבי הענק - צבי האלדברה נפתחה בחודש יולי בטקס עם בני משפחת קולק. התצוגה שהוקמה בתרומת אגודת ידידי גן החיות וידיד הגן אוון גריפית ממאוריציוס. התצוגה הוקדשה

לכבוד טדי קולק ז"ל, ראש העיר האגדי. כפי שהיה חזון לטדי בעיר ולתפקידו המיוחד של גן החיות, כך נדרש חזון להבין שהצבים הקטנים, יהיו יום אחד צבי ענק. אך, צריך הרבה סבלנות מכיוון שמשך חייהם של צבים אלה עשוי להגיע ליותר מ-180 שנה...

גור טפירים נולד חוכה לשם "זופל". "מדד האריה" הינו שירות חדש למבקרים ולמנויים המושק באתר האינטרנט של גן החיות ונותן תחזית לגבי עומס המבקרים הצפוי בגן בכל יום.

תערוכות מתחלפות במרכז המבקרים - תיבת נח: "רגעים" - פורטרטים של חיות במצבים מיוחדים - אברהם פיינסוד, "יונתי בחגי הסלע" - סיני טנא, "רגעים מרגשים בגן החיות" - תחרות הצילום הארצית, "סיפורי התנ"ך" - אגודת המאיריים בישראל.

הפיל "טדי" עובר לשיטת המגע המוגן. הועדה הזואולוגית הביין לאומית של גן החיות התכנסה לשבוע דיונים כדי לקבוע את כיווני ההתפתחות של גן החיות בשנים הבאות לקראת ההרחבה הצפויה של שטח הגן.

"שנת הצפרדע" נפתחת. פעילות חובקת עולם בגני חיות בעולם כולו למנוע את הכחדת הדו-חיים. גן החיות התנ"כי התחיל את הפעילות בהקמת מערך הסברה ותצוגה חדשה בביתן חיות קטנות.

מרכז ההדגרה של דורסי ארץ ישראל פועל במלוא ההיקף מאחורי הקלעים כחלק מתכנית ארצית להשבת הדורסים לנוף החי בישראל. השנה בלטה במיוחד פעילות איסוף ביצי הנשרים מן הטבע מקינים בשמורת גמלא כדי להבטיח את התפתחות הגוזלים. זאת כתגובה לירידה הדרמטית במספר הגוזלים הבוקעים בשמורה.

גן החיות התנ"כי מארגן בירושלים את הכנס השנתי ה-5 של ארגון גני חיות בישראל בהשתתפות למעלה מ-400 אורחים.

זוג הטיגריסים "חנה" ו-"אביגדור" - מביא לעולם דור ראשון. האם לא בשלה לטיפול בגור, והגור מת לאחר ההמלטה. בהמשך השנה

הסיפור הקשה ממשך - זוג גורי טיגריסים נזנח לאחר 3 שבועות על ידי "חנה" ולא שורד גם הוא.

השנה מציינים 100 שנה להולדתו של פרופ' אהרון שולוב, מייסדו ומקימו של גן החיות התנ"כי בגלגוליו הקודמים. השנה גם מציינים עשור לפעילות קרן מלגות המחקר של גן החיות התנ"כי ע"ש פרופ' שולוב. בזכות המלגות מתקיימים מחקרים על בעלי חיים כגון: תתול החולות, יחמורים, עטלפים ועוד רשימה ארוכה.

גן החיות התנ"כי מדורג זו הפעם השלישית ברציפות, כאתר התיירות מספר 1 (מבחינת מספרי המבקרים), על פי דירוג אתרי התיירות של חברת "דן אנד ברד סטרייט".

"מי יפיל את הפיל?" - בוודאי לא מחזיקת גביע המדינה בכדורסל הפועל מגדל ירושלים! אלו נכשלים שוב, כמו מידי שנה בתחרות משיכת החבל המסורתית נגד פילי גן החיות במסגרת חגיגות הפורים הנערכות בגן.

צוות גן החיות, מטפלים ועובדי תחזוקה יוצאים למבצע מיוחד במוצאי צה"ל על גבול הירדן, להכשירם כדי להיות "מלוך" לעטלפי חרקים הסובלים מהמתעטות אזורי המחיה שלהם. זאת למרות שהעטלפים עוזרים ב"מלחמה ביולוגית" כנגד חרקים הפוגעים בחקלאות.

"סנונית" ראשונה בארץ - גן החיות התנ"כי מארח לראשונה בארץ כינוס מקצועי של ארגון גני החיות האירופאי EAZA. עשרות מומחי צפרות מגני החיות באירופה מקיימים סדרת מפגשים ודיונים בירושלים שבמרכזם תכנית לשימור של ציפורים המצויות בסכנת הכחדה ותכנית השבה לטבע מגרעיני הרבייה.

שתי לביאות אסייאניות המגיעות מגן החיות בברלין מצטרפות

פירת החי המהודשת. צילום: איתן ארגמן

שנת 2008 'שנת הצפרדע'

שנת 2008 הוכרזה ע"י כל ארגוני שמירת הטבע בעולם כ- "שנת הצפרדע". אמנם השנה כבר עברה, אך המלחמה על עתידם של הדו חיים רק החלה! הצפרדעים, הקרפדות, הטריטונים, הסלמנדרות, והאילניות כולם דו-חיים ההולכים ונעלמים. לא מדובר בעוד איום ערטילאי, או איום שווא, אלא בסכנה מוחשית, כאן ועכשיו להיעלמותם המיידית של מיני הדו-חיים. החוקרים בעולם משווים תהליך זה להיעלמותם של הדינוזאורים, כלומר בעוד שנים ספורות בלבד לא יהיו צפרדעים בעולם.

עוד כשדובר על היקף קטן, בסמוך ליישוב אדם, האשמנו את עצמנו בהרס בתי הגידול של הדו-חיים והיתה תחושה שניתן להתגבר על הבעיה. אך אוכלוסיות שלמות של דו חיים כבר נכחדו ומינים שלמים החלו להיעלם בעולם כולו. מתוך 6,000 מיני דו חיים בעולם כשליש כבר מצוי בסכנת הכחדה חמורה. היעלמותם מהטבע היא רק שאלה של

מבקרים בתצוגה החדשה.

זמן. מחקרים מגלים שהסיבות להכחדה מגוונות: הרס בתי גידול, זיהום אויר ומקורות מים, ציד ופלישת מינים. חמור מאלה הוא זיהום פטרייתי הקטלני לדו-חיים. הפטרייה הזו פוגעת באוכלוסיות שלמות של הדו-חיים והתפשטה בעולם כולו, בכל איזור בו היא קיימת נמצא שכ-50% מהמינים וכ-80% מהפרטים ייעלמו תוך שנה! הכחדת הצפרדעים ואוכלוסיית הדו-חיים מהווה תמרור אזהרה חמור ביותר. הדו-חיים מהווים סמן אקולוגי והם נפגעים לפני שאנחנו מרגישים שיש בעיה אקולוגית. אם נמשיך להתעלם מבעיות אלו אנו עלולים להיפגע בדיוק מאותן סיבות סביבתיות בקרוב. בנוסף, היעלמותם של הדו-חיים פוגעת במחקר ובפיתוח תרופות חשובות. היעלמותם תפגע במארג אקולוגי שלם, במגוון המינים ובשרשרת המזון בבתי גידול שונים. המאבק על הדו-חיים הוא כאן ועכשיו. אין זמן ל"מחר".

על כן, הצטרף גן החיות התנ"כי לקהילת גני החיות בעולם כולו למאמץ להצלת הדו-חיים ושנת 2008 הוכרזה כשנת הצפרדע. גיוס בני האדם, העלאת מודעות, העברת הידע, גיוס המשאבים להצלת הדו-חיים הינם חלק ממערך פעילות כלל עולמית. לגני חיות הוצבה גם משימה על ידי ארגוני שמירת הטבע העולמיים: הקמת גרעיני רבייה, "תיבות-נח" קטנות, שימשו כגיבוי לאוכלוסיות הדו-חיים בטבע וכדי לשמור על קיום אוכלוסיות ומינים נכחדים. כך, אם וכאשר ישתפר המצב יהיו בגרעיני הרבייה מינים של צפרדעים ודו חיים אותם ניתן יהיה להשיב לטבע הודות לעבודת גני החיות.

שנה שלישית ברציפות - גן החיות הוא אתר מס' 1 בארץ

רוכשי כרטיסים לשנת 2008

סה"כ	בודדים		מנויים		קבוצות		חודש
	ילדים	מבוגרים	רכישה	ביקורים נוספים	ילדים	מבוגרים	
14,962	2,308	4,729	481	4,242	1,856	1,274	ינואר
25,072	5,121	6,882	1,130	9,834	1,779	326	פברואר
47,789	8,205	9,923	4,761	14,896	7,193	2,811	מרץ
100,174	21,949	20,769	7,362	28,963	12,121	3,010	אפריל
64,500	11,459	15,532	3,029	19,495	9,964	5,021	מאי
53,835	6,106	11,847	2,790	14,873	15,611	2,608	יוני
76,837	10,467	13,838	7,233	26,260	17,454	1,585	יולי
113,665	30,131	32,746	7,927	36,623	4,945	1,293	אוגוסט
42,688	9,157	12,055	1,124	12,989	2,956	4,407	ספטמבר
69,184	18,099	24,640	1,580	20,086	2,499	2,280	אוקטובר
40,119	7,153	10,619	1,087	12,353	5,679	3,228	נובמבר
38,822	9,262	11,918	1,340	11,729	3,635	938	דצמבר
687,647	139,489	181,498	39,844	212,343	85,692	28,781	סה"כ

זו השנה השלישית ברציפות שגן החיות דורג כאתר התיירות (בתשלום) מספר 1 בישראל, מבחינת מבקרי מספרים. גן החיות מקדים אתרים רבים וטובים כמו מצדה, עין גדי, קיסריה, הספארי, חמת גדר ועוד אחרים. דרוג אתרי התיירות נעשה באמצעות חברת הדרוג "דן" אנד ברדסטרייט".

אוסף בעלי החיים - דו"ח זואולוגי

מחלקת הקופים

האירוע המשמעותי ביותר במחלקה היה דווקא הפרידה משבעה קופי למור טבעות (למור קאטה) שעזבו את ירושלים ועברו לגן החיות באיזמיר, תורכיה.

מחלקת אוכלי עשב

ארץ חיוץ התנ"ך - 16 יחמורים חדשים נולדו ב"ארץ חיות התנ"ך" בגרעין הרבייה של היחמור הפרסי

בגן החיות התנ"כי, ושני מחזורים נוספים של שחרור לטבע בהרי ירושלים התקיימו השנה. האירוע המשמעותי ביותר בהקשר לתכנית ההשבה היה תיעודם של עופר שנולד בטבע וצולם בסמוך לאימו וכן זכר יחמור בוגר נוסף! זו העדות הראשונה לצאצא שנולד בטבע ומעיד על שרידותה של אוכלוסיית היחמורים שם.

10 יעלים נולדו.

חצר אפריקאית - 2 ג'ירפות חדשות נולדו השנה.

חצר דרום אמריקאית - גור טפירים שני נולד וזכה לשם "וואפל". "וואפל" בא לאוויר העולם יחד עם חלוקתה של החצר לשניים והגעתם של בעלי חיים חדשים שמאכלסים את התצוגה - פקארי צווארון (נא לא להתבלבל, "זה לא חזיר" - זה פקארי).

פרידות - שתי הביזונות האחרונות מקבוצת הביזונים הותיקה, עזבו את ירושלים ועברו ליער אודם שברמת הגולן. על בסיס ביתם הישן מוקמת התצוגה החדשה "סיפורה של טיפה".

מחלקת הטורפים

אריות אסיינים - שתי לביאות חדשות הגיעו לירושלים מגן החיות בברלין. האריות האסיינים, מהנדירים ביותר בבעלי החיים באוסף הזואולוגי של גן החיות, מצויים בסכנת הכחדה חמורה, ורק כ- 300 פרטים ממין זה נותרו בטבע, בשמורה אחת, יער גיר שבהודו. הלביאות החדשות

מצטרפות לאריה "ליידר" וללביאה "אילניה" מתוך תקווה ליצור קבוצה כחלק מתכנית השימור העולמית של מין נדיר זה. עם זאת, הגעתן של הלביאות השפיעה במיוחד על "אילניה", שחלתה קשות, והוטרינרים הגדירו את החלמתה כ"נס רפואי".

טיגריס סומאטרי - לקח זמן רב "לשדך" את הזוג "חנה"

ו-"אביגדור" אך לבסוף ענו על הציפיות, אולם "חנה" נכשלה בתפקידה כאם צעירה. שלוש פעמים המליטה "חנה" השנה, אך בכל הפעמים מתו הגורים. בפעם הראשונה, האם הצעירה לא טיפלה בגור והוא מת לאחר יום. בהמלטה השנייה, "חנה" טפלה בגורים במשך 4 שבועות, אך באופן פתאומי הפסיקה לטפל בהם ואלה מצאו את מותם. ביום האחרון של השנה האזרחית המליטה "חנה" זוג נוסף ולאחר 10 ימים שבה ונטשה את הגורים. הפעם, העביר צוות המטפלים, גור אחד לטיפול הצוות הווטרינרי. המטרה היא לשלבו במידה ויחיה, מוקדם ככל האפשר בחצר הטיגריסים.

צילום: ברוך גיאן. משפחת יחמורים.

רגע של שלווה.

צילום: גילת זיו.

מחלקת הציפורים

צפריית הביצה - חגיגה מיוחדת. לאחר שנים רבות - בקיעה של 3 גוזלים לציפורי ראש-פטיש (האמרקופ).

בצפריית הדורסים המשמשת כמרכז שימור, ריבוי והשבה לטבע, בקעו השנה 2 גוזלי נשרים שהועברו לאחר טיפול הוריהם לכלוב האקלום בכרמל לקראת שחרורם לטבע.

מאחורי הקלעים המשיך לפעול במרץ ובמלוא התפוקה מרכז ההדגרה הארצי לעופות דורסים. השנה בקעו במדגרות 14 גוזלי נשרים. לראשונה הודגרו ביצי נשרים מקינים שהוצאו מהטבע בשמורת גמלא, לאור הירידה הדרמטית במספרי הגוזלים ששרדו

הלביאות החדשות בתצוגה.

צילום: תמר רביב

כאשר "טדי", התבגר, ובשל עצם היותו זכר, חובה לעבור לשיטת המגע המוגן על מנת להבטיח את שלומם של המטפלים. שיטת המגע המוגן מאפשרת המשך טיפול ישיר עם הפיל, אך הכל נעשה מאחורי גדרות בטחון שנבנו במיוחד ומותאמות לצרכי הטיפול. עיקרי הטיפול מתמקדים בנושאי בריאות הפיל כגון טיפול רגליים, בדיקות שגרתיות ומתן תרופות במידת הצורך, והכל תוך שגרת טיפול שוטפת יומיומית.

הפנדה האדומה שולפת ציפורניים. צילום: טיבור יגר

ביתן חיות קטנות

עם הכרזת שנת 2008 כ"שנת הצפרדע" נפתחו שש תצוגות של דו-חיים בביתן לחיות קטנות, יחד עם קיר תצוגה מיוחד, גדול וצבעוני, המציג את סיפורם העגום של הדו-חיים. בין התצוגות: תצוגת הצפרדע הרפואית, צפרדעי רעל, אילנית ענקית, טריטון ותצוגה של הצפרדעים והקרפדות הארץ ישראליות.

החצר האוסטרלית

שני דיירים חדשים הגיעו לחצר האוסטרלית: קזואר צעיר - עוף גדול שאינו עף שהגיע מהספארי ברמת גן וזכר חדש לשועלים המעופפים (עטלפי פירות) שהגיע מ"גן-גורו" שבעמק יזרעאל במטרה להרבות את הקבוצה.

דייר חדש בחצר האוסטרלית, הקזואר. צילום: תמר רביב

בשמורה. אוכלוסיית הנשרים בגמלא נמצאת בדעיכה ובפני סכנת הכחדה מוחשית. הגוזלים כולם הועברו גם הם למכלאת אקלום לקראת שחרורם לטבע. **בתצוגת הפינגווינים** בקעו 5 גוזלים חדשים.

מח' ציפורים הייתה עסוקה גם בפתיחת תצוגת צבי הענק - צבי האלדברה ובקליטתם.

מחלקת הפילים

שני אירועים בולטים קרו במחלקת הפילים במהלך השנה: הפילה "אביגיל" בהריון, (לאחר ההפריה המלאכותית שהביאה ללידתו של הפילון "גבי" על ידי "תמר") והפעם הדבר נעשה באופן טבעי והאב המאושר הוא הפיל "טדי". הריון של פילים אסיינים הינו ארוך ונמשך כ-22 חודשים! ההמלטה צפויה לקראת סוף שנת 2009.

הפיל "טדי" עבר לעבודה בשיטת המגע המוגן. העבודה עם פילי הגן נערכת בשיטת המגע החופשי שמאפשר קשר ישיר בין מטפלי הפילים ("מהוטים") ובין הפילים, ללא מחיצות, קשר שמבוסס על אמון ואימון ארוך שנים. העבודה בשיטה זו הינה בגדר יתרון לבריאותם הגופנית והנפשית של הפילים, ומאפשרת למטפלים להעשיר את חייהם של הפילים ולדאוג לבריאותם.

סיכום אוסף בעלי החיים 31.12.08

צילום: שחר כהן

פרטים	מינים	משפחות
100	20	דגים
525	71	יונקים
124	30	זוחלים
52	12	דו-חיים
553	104	עופות
1354	237	סה"כ

גן החיות למען שמירת טבע בעולם ובישראל

עטלפים

מה לא נאמר ונכתב על עטלפים ועל הפחד של בני האדם מיצורים אלה? בשנים האחרונות, גן החיות התנ"כי פועל רבות כדי להראות את הפנים האחרות של העטלפים, את העושר במגוון המינים, אורח חייהם, ההתקשרות ביניהם ותפקידם במאזן האקולוגי. כמו כן, העטלפים מסייעים בלוחמה ביולוגית בחרקים ללא צורך בשימוש ברעלים ובחומרים כימיים הפוגעים בסביבה. בישראל קיימים 32 מינים של עטלפים המהווים שליש ממיני היונקים בארץ, רובם עטלפי חרקים ורק מין אחד הוא עטלף פירות. במשך שנים רבות מוביל גן החיות התנ"כי סדרת מחקרים ארוכי טווח בניטור אוכלוסיית העטלפים בגן החיות ובסביבתו. תוצאות המחקר מפתיעות ומגלות שמגוון העטלפים הפוקד את הגן גדול באופן משמעותי מזה שפוקד אזורים אחרים בעיר. ההנחות הן שמיקום הגן בפאתי העיר ומגוון הנישות האקולוגיות ברחבי הגן משפיעים על מספר המינים הגדול. בין העטלפים שאותרו היו כאלה שנחשבו נדירים ביותר ואפילו כאלה שהחוקרים היו משוכנעים שנכחדו לחלוטין מהאזור. המשך המחקר חשוב על מנת לבחון את עושר המינים בגן החיות ובסביבתו לאורך כל השנה ומדגיש את חשיבות אתר גן החיות כשטח טבע ירוק. זאת ועוד, צוות גן החיות היה שותף לאמץ שאפתני לנסות ולשקם את אתרי שהייה של עטלפי החרקים בבקעת הירדן, במוצבי צה"ל הנושעים לאורך גבולה המזרחי של המדינה. בין אלה שנמצאו במחקר של הגן אפשר למצוא את העטלפים בעלי השמות הצירוריים, שנחשבים כנדירים מאוד כגון פרסף גמדי.

נאוית ים המלח

דגים בים המלח?! כן, עד כמה שישמע הדבר מוזר בים המלח חיים דגים. נו טוב, לא בדיוק בים עצמו, אלא במעיינות הסמוכים לים המלח ההולך ונסוג, ההולך ונעלם. אחד ממיני דגים אלו הוא "נאוית ים המלח". דג זה מצוי בסכנת הכחדה עולמית וניתן למצוא עדיין אוכלוסיות קטנות מאוד במעיינות הסמוכים לים המלח. מצבו העגום של ים המלח ובעיקר הנסיגה הקשה במפלס הים, משפיעה בצורה קשה גם על בתי הגידול הייחודיים מסביבו. גן החיות החל במחקר הבוחן את אוכלוסיית נאוית ים המלח המתקיימת באוכלוסיות המנותקות זו מזו החיות במעיינות חופי ים המלח הבאים: עיינות צוקים (עין פשחה), עיינות סמר, עיינות קנה ומעיינות נאות הכיכר. מטרת המחקר הינה לבדוק האם יש שונות גנטית בין האוכלוסיות המופרדות גיאוגרפית. מסקנות המחקר הן חשובות ומהוות בסיס לתכנון פעולות שמירת הטבע של המין בעתיד. העובדה שבשנת 2009 תפתח התצוגה החדשה "סיפורה של טיפה" ובו גרעין רבייה ראשון מסוגו של נאוית ים המלח נותנת דחיפה גדולה למחקר. מסקנות המחקר חשובות לתכנון המהלך הכולל של שמירת טבע של מין נדיר זה, הקמת גרעיני רבייה, שחזור בית הגידול הטבעי ואף בחינה של אפשרות השבה לטבע.

אריה אסייני • קרנף לבן • טיגריס סומאטרי • פנדה אדומה פיל אסייני • נמר פרסי • ראם לבן • טמרין רעמתי זהוב ברדלס • פינגווין שחור רגל • נשר טמרין לבן קודקוד • דב חום סורי • יחמור פרסי

צב יבשה מדברי.

אלה ואחרים הינם בעלי חיים המצויים בסכנת הכחדה, וגן החיות התנ"כי שותף לאמץ כלל עולמי בניסיון לשמרם, להרבותם ואף במקרים נדירים להשיבם לטבע. כולם מדברים עליהם, כולם מכירים אותם, הם "גדולים" ומוכרים. אך שמירת טבע היא עבודה מאומצת המורכבת מפרטים קטנים ומניסיון לשמר בתי גידול בהם בעלי חיים שחשיבותם למארג והמערך האקולוגי ייחודית ומכריעה. לעיתים אלו בעלי חיים מוכרים פחות ללא "חסי ציבור". את הדו"ח השנתי בחרנו לייחד לבעלי חיים מוכרים פחות. פעילות גן החיות התנ"כי למענם הינה חיונית לאבטחת עתידם ושימורם וחשובה באבטחת קיומם של בתי גידול שלמים.

זיקית מובהקת.

צב היבשה המדברי

המבקרים בגן החיות כבר מכירים היטב את צבי היבשה המדבריים המוצגים בביתן חיות קטנות. גרעין הרבייה נוסד לפני זמן רב ומאז קמו דורות רבים המונים כבר כמה עשרות. צבים אלו מצויים בסכנת הכחדה חמורה. מספרם בטבע בדרום הארץ מוערך בפחות מ 3,000 פרטים. הצטמצמות בתי הגידול הטבעיים, אימוני צה"ל, נהיגה פראית של רכבי 4X4 במרחבי המדבר, כל אלה ואחרים גרמו לפגיעה חמורה באוכלוסיית הצבים שהיא ייחודית לדרום הארץ. בשנים האחרונות קיים גן החיות מחקרים על הצבים: סקירת מצבם ומספרם של הצבים בבתי הגידול השונים בדרום ואזור תפוצתם, מחקר הבוחן את השונות הגנטית בין הפרטים שבתצוגה בגן החיות ולבין הפרטים המצויים בטבע, הקמת גרעין רבייה בשבייה ואיסוף צבים שהוחזקו בפניו חי שונות. עם תום המחקרים והתאמה הגנטית בין הצבים של גן החיות והצבים בטבע, גן החיות מעוניין לגשת לשלב הבא: תכנית השבה לטבע של פרטים מרעין הרבייה, מחקר ומעקב אחר הפרטים המשוחררים והמשך אבטחת אוכלוסיית הגיבוי בגני החיות.

זיקית מובהקת

משהו קורה לרעה גם בסביבה הקרובה שלנו. הזיקיות הולכות ונעלמות מנוף חיינו. רבים עוד זוכרים את השטחים והשדות הפתוחים שהיו חלק מתבנית נוף ילדותינו גם כאן בירושלים. השטחים הפתוחים הולכים ונעלמים ויחד עימם נעלמים גם יצורים שפעם יכולנו לפגוש בכל יציאה לשדה. בין היצורים האלה בולטת הזיקית. ייחודית, מרתקת, "מחליפה צבעים" בעלת לשון ארוכה וקטלנית ויכולת ראייה מופלאה עם שתי עיניים הפועלות כל אחת באופן עצמאי. בישראל חיה זיקית הנקראת "זיקית מובהקת" אשר הולכת ומתמעטת. למין זה שני תתי מינים: "זיקית ים תיכונית" וה"זיקית סיני", המצויה בדרום הארץ ועתידה בסכנה. יחד עם צוות חוקרים מאוניברסיטת בן-גוריון, גן החיות התנ"כי החל במחקר שמטרתו כפולה: מחקר גנטי של שני תתי המין ובדיקת הקרבה ביניהם וחקר ההשפעה של גידול בשבייה על שרידותם של פרטים המושבים לטבע. השאלות שעולות הן: האם יהיה סיכוי לשרוד את המעבר לטבע? האם יש סיכוי שגרעיני רבייה בגני חיות יצילו את הזיקיות? אילו זיקיות יאכלסו את גרעיני הרבייה והאם ישוחררו ומתי? בינתיים המחקר החל, ותצוגה חדשה של זיקיות נפתחה בביתן חיות קטנות כדי לעורר את המודעות לבעל חיים ייחודי זה.

“סיפורה של טיפה”

עם בוא הסתיו, במחצית השנייה של שנת 2009, תפתח התצוגה “סיפורה של טיפה”, תצוגת המים החדשה של גן החיות, שבנייתה הולכת ונשלמת בימים אלה (באזור תצוגות הביזונים וההיפופוטם המתפנות).

דווקא בשנה זו, בה נושא המים הפך כה משמעותי יש חשיבות נוספת לפתיחת תצוגה שהנושא המרכזי שלה הוא מים. התצוגה “סיפורה של טיפה” מתארת את סיפורה של טיפת מים הנופלת בצפון הארץ בעמק החולה, ומתחילה משם מסע חובק עולם, בבתי גידול מימיים, תוך הכרת מגוון הדגים ובעלי החיים

המיוחדים לכל בית גידול, והכרת הסכנות המאיימות על בתי גידול המימיים ועל המינים החיים בהם. מהצפון דרך הכנרת ומסע בירדן עד ים המלח, עושה הטיפה את מסעה ומגיעה גם לנחלי החוף בישראל. בהמשך, הטיפה עוברת גם ליבשות אחרות ובסוף מגיעה לשוניית האלמוגים בים. במסעה, נתקלת הטיפה בסכרים, בנהרות מזוהמים, מים שנשאבים, חקלאות ימית ועוד. המסע לא מסתיים בתצוגה זו, אלא מהווה תחילתו של מסע במשך שיתרחש באקווריום, שיבנה בשטח ההרחבה העתידי של גן החיות. התצוגה תכיל 9 אקווריומים חיצוניים גדולים, 3 מיכלי ענק בתוך מבנה מרכזי, במתחם תצוגות לוטרות ובריכת ליטוף לדגי קוי. כדאי להתחיל ולשנן את השמות הבאים: חדקנים, נאות כחולה, עגולסת, תמנונים, דגי פיל, דג ריאות ואבו נפחא, כולם חלק מהדגים שיוצגו בתצוגות השונות יחד עם סוסני ים, אלמוגים ולוטרות. הקמת התצוגה החדשה מתאפשרת בזכות תרומת ידידי גן החיות מסאן דייגו, ארה”ב.

הבז האדום

הבז האדום הינו דורס קטן שאוכלוסייתו הולכת ומצטמצמת. מין זה עומד בפני הכחדה ונעלם מנוף החי העירוני בשכונותיה הוותיקות של ירושלים. בעבר נהנו הבזים האדומים מאתרי קינון בשכונות העיר. השינויים המבניים והארכיטקטוניים בירושלים, והעדרם של כוכי קינון בגגות הרעפים ובבתי האבן הישנים, יחד עם

הרחבת גן החיות - תוכנית הבנייה.

התמעטות המזון, דחקו את הבזים מירושלים. מספרם הלך והתמעט גם באזורים אחרים בישראל. בשנים האחרונות,

מתקיים פרויקט לו שותפים רבים: רשות הטבע והגנים, החברה להגנת הטבע ואחרים, אליהם הצטרף גם גן החיות התנ”כי במטרה לאושש את אוכלוסיית הבזים האדומים בישראל. עד השנה, גן החיות התנ”כי היה שותף בעיקר בהדגרה מלאכותית של ביצי בזים אדומים, במרכז ההדגרה הארצי של הדורסים הפועל מאחורי הקלעים בגן החיות. בנוסף, שימש גן החיות מקום מקלט לגוזלי בזים אדומים שנפלו מקינים, ולבזים פגועים שזכו לטיפול במרפאת גן החיות. בזכות תרומה שגייסה אגודת ידידי גן החיות התנ”כי, תיבנה בגן לאורך מסלול הצפרות, תצוגה חדשה לבז

האדום. התצוגה תחשוף את הפעילות שמתקיימת מאחורי הקלעים, ותהווה מרכז קינון ורבייה לבזים האדומים. גרעין הרבייה שבגן החיות “יספק” גוזלים המיועדים להשבה לטבע. יחד עם הבזים בגרעין הרבייה, ישוכנו בזים אדומים שנפגעו ונמצאים בתקופת החלמה בגן החיות לקראת שחרור עתידי בחזרה לטבע. מעטים מן הבזים האדומים המיועדים ישוחררו ישירות מגן החיות כדי לתמוך באוכלוסיית הבזים האדומים הירושלמית. רובם יועברו לשחרור מאזור “יד הנדיב” הסמוך לזיכרון. התצוגה תבנה בצורה ובעיצוב של בית אבן ירושלמי מסורתי עם גג רעפים, על פי דוגמאות קיימות בשכונות ותיקות בעיר כגון נחלאות או מורשה (מוסרה).

הרחבת גן החיות - תכנית גן החיות 2025

שנת 2009 אמורה להיות השנה בה יסתיימו תהליכי התכנון להרחבת גן החיות ולתוספת שטח של כ- 150 דונם לשטח הגן במערב. הועדה הזואולוגית הבינלאומית של גן החיות שהתכנסה לשבוע דיונים ארוך בסוף 2008, קבעה את העקרונות הכלליים של ההרחבה, ובמהלך השנה הקרובה אנו מקווים לסיים את תהליכי התכנון הקבועים בחוק, ולהתחיל לתכנן תכניות ראשוניות לבנייה והערכת אומדנים לקראת גיוס הכספים לביצוע ההרחבה.

אפשר כבר להתחיל לחלום על אקווריום בהרי ירושלים, ספארי ים תיכוני, ספארי לילה, מרכז חינוך חדש ובית פרפרים...

תמונת השנה

לכבוד חגיגות 15- לגן החיות נערכה תחרות הצילום "רגעים מרגשים בגן החיות" בה השתתפו אנשים מרחבי הארץ. בתמונה הזוכה, המוצגת לפניכם מצולם "גבי" הפילון ה"קטן" בניסיון להצטרף אל מחלקת האחזקה של הגן.

שלוש, ארבע... לעבודה!

צילום: ליאת רדיין

השנה נפרדנו בפתאומיות מחברתנו לעבודה,

בברלי ברג ז"ל

בברלי ברג, מהעובדות הוותיקות של גן החיות נפטרה השנה בפתאומיות והשאירה את צוות הגן, המתנדבים וחבריה בעצב ועם זיכרונות בלבד. בברלי ברג החלה את עבודתה בגן החיות התנ"כי בשנת 1891 במשכנו הישן והייתה בין אלה שלקחו חלק בהעברת הגן לביתו החדש. בשנים האחרונות שימשה בברלי כמנהלת המרפאה הווטרינרית של גן החיות, אך תרומתה הייתה הרבה מעבר לכותלי בית החולים. היא עבדה עם מתנדבים, בני נוער ואורחים מחו"ל וסייעה בגיוס תרומות ויחסי ציבור. מעל הכול בלטה בברלי באהבתה ובמסירותה לבעלי החיים שהיו במחלקתה, בין אם היו אלה בעלי החיים של הגן, או בעלי חיים פגועים שהגיעו מן הטבע. כולם זכו לטיפול מסור, אוהב ומתמשך ללא פשרות. ביום השנה לפטירתה, לאחר מאמץ שנמשך לאורך השנה כולה, החליטו חבריה ומוקירי זכרה להנציח את שמה על ידי הקמת מעבדה בתוך בית החולים הווטרינרי שבגן החיות - שתישא את שמה. המעבדה ע"ש בברלי ברג תשאף להשיג את הרמה הגבוהה ביותר של אמצעי האבחון והטיפול הקיימים לבעלי החיים.

יהיה זכרה ברוך

ואלה האנשים העושים במלאכה

גינות

סעיד אבו-טיין
וואהל ג'עבס

חינוך

יהונתן בור-הלוי / "גלגל נוח".
ויזי מרלין קנופ / רכות חינוך מיוחד.
עאסי סמיאן / מגזר ערבי.

צוות בכיר

שי דורון / מנכ"ל.
שמוליק ידוב / מנהל האוסף הזואולוגי ומטפל ראשי.
ד"ר נילי אבני מגן / וטרינרית ראשית.
נועם ורנר / זואולוג.
טובה ברניר / מנהלת חינוך והדרכה.
דרור קסטל / מנהל כ"א וכספים.
סיגלית דביר / מנהלת שיווק ויח"צ.
חיים דננברג / ממונה על אחזקה ומערכות.
ג'וני גולדברג / גנן ראשי.
נתי כהן / קב"ט ראשי.

חברי מועצת המנהלים

מר יורם בליזובסקי / יו"ר.
מר ישעיהו אלטוביה.
מר יעקב אפרתי.
מר יוסי גרו.
ד"ר נחמה בן אליהו.
מר יוסף בן חמו.
מר אבי גיספאן / מר אפרים גרינפלד.
ד"ר לידיה בילוצקי.
מר עוזי וקסלר.
מר גיל יניב.
מר יהושע פקשר כהן / מר משה כהן.
מר עמוס מר - חיים.
עו"ד עזריאל לוי.
עו"ד הדוה פוגל.
מר ראובן קובלסקי.
מר דיויד קינדלר.
מר ירון רביד.
ד"ר תומי שדה.
ד"ר שי בצלצלי.
מר ישראל גולדנשטיין.
מר שי יונר.

מחלקת טיפול בבעלי חיים

מח' ציפורים / מיכל ארז (מנהלת), טל רומנו, ענאן אבו-תיין.
מח' אוכלי עשב / גלעד משה זבולוני (מנהל), מרים קישניבסקי, רושדי עליאן, הישאם אבו-תיין.
מח' פילים / עמאר סווחארה (מנהל), שחר קארה, SuTep Sinema, Pandit Preeda.
מח' טורפים / דניס סמית (מנהל), מח' קופים / נועה דנין (מנהלת), אנה צ'ורנה, אורי בן-גיגי.

בית החולים

ד"ר לוי קאופמן / מחקר וטרינרי.
ד"ר אריה ליטבק / וטרינר.

שיווק

תמר רביב / שיווק.
הדס אלקיים / עיצוב גרפי.
ניסן להב / תלת מימד.

אחזקה

יחזקאל בסור / מנהל אחזקה.
אבו-מאהר גודת / אחזקה.
מאיר רבי / קצין רכב.
שי מזרחי / מנהל עבודה.
יחזקאל ששון / נהג, קניין.
מאיר בן הרוש / מסגר, נגר.
מוחמד אבו טין / אחזקה.
מוחמד אבו תאיה / אחזקה.
מחמד נאסר אל-דין / אחזקה.
ג'מאל עבידאת / אחזקה.

אגודת יד ידי גן החיות

עו"ד אליהו בן טובים / יו"ר אגודת הידידים.
חברי צוות ועדת ההיגוי של אגודת הידידים:
מר אמנון אנג'ל.
עו"ד שנאור פונדמינסקי.
מר אמיר חשין.
מר אריק גרבלסקי.
מר יובל קורן.
גב' אביגיל מרטון.
גב' אביבה יערי / מרכזת האגודה.

מנהל וכספים

אורלי שושנה / מנהלת לשכה.
טל לחיאני / הנהלת חשבונות.
אתי זהבי / קופאית ראשית.
אלכס סנדלר / רכבת.
יצחק וולך / ביטחון.
אורית ונציאנר / חנות מזכרות.

ועוד עשרות מדריכים, קב"טים, מבקרי כרטיסים, נהגי רכבת, עובדי אחזקה וניקיון העובדים על-פי שעות.